

Czapska, Anna

"Ochrona zabytków w okresie gospodarki rynkowej na przykładzie modernizacji Wielkiego Młyna w Gdańsku", E. Ratajczyk-Piątkowska, Gdańsk 2001 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 50/2, 273-275

2005

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

politycznych, związków zawodowych, nawet w okresie powstawania „Solidarności”. Wydarzenie to skwitowano informacją o wizycie Lecha Wałęsy w zakładzie. Nie wiemy jak pracownicy przebrnęli okres prywatyzacji, dlaczego z przeszło 1000 zostało ich około 280 w 2004 r. Bardzo skromne są informacje o sytuacji materialnej pracowników, w XIX w., XX w. i obecnie.

Sądzymy, że autor zbyt marginalnie potraktował wpływ zakładu na rozwój miasta, a później dzielnicy. Tak duże przedsiębiorstwo musiało pełnić rolę stimulatora w wielu dziedzinach, kształtować jego oblicze społeczne, urbanizacyjne i architektoniczne.

Powyższe uwagi nie zmieniają jednak faktu, iż książka M. Szymczaka jest publikacją interesującą, szczególnie, że dotyczy problematyki stosunkowo rzadko poruszanej – dziejów przemysłu i techniki, tym bardziej, gdy weźmie się pod uwagę popularyzatorski charakter pracy. Dzięki niej czytelnicy mają szansę bliższego przyjrzenia się dość specyficznej gałęzi przemysłu, jaką jest przemysł papierniczy oraz wkładowi, jaki w jego rozwój wnieśli polscy i niemieccy inżynierowie.

Józef Piłatowicz
Arkadiusz Zawadzki
Akademia Podlaska
Siedlce

E. R a t a j c z y k - P i ą t k o w s k a : *Ochrona zabytków w okresie gospodarki rynkowej na przykładzie modernizacji Wielkiego Młyna w Gdańsku*. Gdańsk 2001 Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, s. 140, rys., fot. 88 (w tym fot. kolor.).

Temat książki jest ciekawy i aktualny, pokazujący jak dawna architektura może być stosowana do potrzeb współczesnych, jednocześnie nie niszcząc jej walorów historycznych wpisanych od wieków w krajobraz starego miasta. Adaptacja Wielkiego Młyna w Gdańsku na cele handlowa została przeprowadzona prawidłowo pod kątem ochrony konserwatorskiej, choć nie pełen program został zrealizowany (np. nie zrealizowano odtworzenia kół młyńskich, co było w projekcie) i współczesnych wymogów budownictwa i architektury wnętrza.

We wprowadzeniu autorka podaje kilka przykładów modernizacji obiektów architektury zabytkowej w innych krajach: Francji (w Paryżu, Marsylii), Niemczech, Anglii (Londynie), Holandii.

W rozdziale 1 – poruszając zagadnienie ochrony zabytków na przykładzie Wielkiego Młyna – omawia młynarstwo wodne w Gdańsku i jego okolicach w okresie średniowiecza. Położenie Wielkiego Młyna w środku miasta, w pob-

liżu głównego traktu komunikacyjnego jest zilustrowane planem miasta XIV wieku. Na kilku historycznych planach autorka pokazuje jak ważne miejsce w urbanistyce historycznej zajmował Wielki Młyn, który powstał w 1350 r. i był do połowy XX w. obiektem produkcyjnym. Młyn był murowany, z cegły, o elewacjach gotyckich. Bardzo starannie przez autorkę dobrany materiał ikonograficzny dotyczący Gdańska, na którym widać jak sylweta Wielkiego Młyna odgrywała znaczącą rolę w panoramie miasta. Był to obiekt duży, o wielu kondygnacjach, dwuspadowym dachu konstrukcji drewnianej, kryty ceramiczną dachówką (8 kondygnacji, na strychu magazyny).

Młyn był wyposażony w 18 kół po 9 wzdłuż ścian, koła nadsiębierne o średnicy 5 m. Kanały doprowadzające pokryte były drewnianym rusztem.

Rozdział II *Użyteczność jako czynnik ochrony zabytków*. Autorka podkreśla jak relacja między wartościami reprezentowanymi przez zabytek zmieniają się w różnych okresach. Wartość użytkowa najlepiej chroni zabytek, to też trafne dobranie użytkownika i odpowiednio dobrane materiały najlepiej zapewniają trwałość budowli. Podaje propozycje jakie były omawiane w latach 1949–1951 i robione projekty, np. sala do masowych zebrań ludowych, sala widowiskowa, sala wystawowa, ośrodek giełdowo-informacyjny, galeria sztuki ruchomej, sala wielofunkcyjna: sklep, salon gier, bar i bistro. Długo trwały poszukiwania sposobu prawidłowego użytkowania i doprowadziły do wielu zniszczeń, wtórnej dewastacji i nie uporządkowania otoczenia wokół cennego zabytku średniowiecznego. Dopiero w 1993 r. powzięto decyzję umieszczenia w Wielkim Młynie handlu wg projektu arch. E. Piątkowskiej. Nie jest to jej pierwsza praca z dziedziny adaptacji zabytkowej budowli na cele współczesne. Autorka podaje spis prac dotyczących obiektów handlowych zaprojektowanych w zabytkowych budynkach.

W Rozdziale III *Komercjalizacja czynników ochrony zabytków* autorka analizuje przydatność obiektu dla handlu i konieczność przeprowadzenia badań naukowych przy wyborze nowej funkcji: tu powołuje się na autorów badających to zagadnienie.

W Wielkim Młynie przyjęto formę butików. Adaptacja wiązała się naturalnie z szeregiem koniecznych przekształceń przestrzeni wnętrza opartych na dokładnej inwentaryzacji oraz badaniach odpowiednich specjalistów.

W zakończeniu autorka stwierdza, że jedyną szansą dla przetrwania zabytku jest nadanie mu funkcji komercyjnej. Praca jest poświęcona zagadnieniu dostosowania zabytku do warunków gospodarki rynkowej, której podstawową regułą jest dochodowość. Jest to ryzykowne, bo nie każdy zabytek do tego się nadaje. Autorka formułuje 14 punktów, które powinny być zachowane przy doborze odpowiedniej nowej funkcji adaptowanego budynku.

Książka jest specjalistyczna, skierowana do konserwatorów, architektów, historyków sztuki, dla których będzie interesującą lekturą pomocną w pracy zawodowej. Wydaje się, że będzie też interesująca również dla osób interesujących

się kulturą, gdyż porusza sprawy nie tylko czysto konserwatorskie, ale też dotyczące miejsca historycznego obiektu w strukturze nowoczesnego miasta.

Anna Czapska
Warszawa

Noty recenzyjne

Henryk Barycz 1901–1994. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 22 czerwca 2001 r. Kraków 2004 Polska Akademia Umiejętności, 142 s. 15 k. tabl. Archiwum Nauki PAN i PAU. W Służbie Nauki. Nr 9.

Książka ukazała się w dziesiątą rocznicę śmierci wybitnego polskiego uczonego – Henryka Barycza. Znalazły się w niej referaty wygłoszone podczas Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 22 czerwca 2001 r. W pierwszym referacie Lech Szczucki przedstawił zasługi Henryka Barycza jako badacza Renesansu i reformacji. W kolejnych artykułach: Andrzej Borowski zanalizował jego wkład do badań nad epoką Baroku, Julian Dybiec przedstawił osiągnięcia jako badacza XIX i XX wieku, Krzysztof Stopka przypomniał wkład do badań nad historią Akademii Krakowskiej, Władysława Szulakiewicz wskazała na zasługi dla historii oświaty, Zdzisław Gajda przedstawił zainteresowania historią medycyny, Tadeusz Ulewicz zanalizował badania polsko-włoskie, Andrzej Kazimierz Banach przypomniał działalność uniwersytecką, Rita Majkowska zanalizowała związki z Polską Akademią Umiejętności, Urszula Perkowska przedstawiła działalność archiwalną, a Jerzy Starnawski próbował ustalić miejsce wśród historyków literatury. W książce znalazły się także osobiste wspomnienia o Baryczu dwóch jego uczennic: Henryki Kramarz i Karoliny Targosz. Dołączono do niej również portrety oraz zdjęcia rodzinne profesora.

Die Bausch-Bibliothek in Schweinfurt. Katalog. Bearbeitet von: Uwe Müller, Claudia Michael, Michael Bucher, Ute Grad. Halle 2004 Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, 764 s. Acta Historica Leopoldina. Nr 32.

Książka zawiera katalog obszernej biblioteki przyrodniczej, założonej w XVI w. przez Leonharda Bauscha (1574–1636), oraz rozbudowanej przez jego syna – Johanna Laurentiusa Bauscha (1605–1665). Zgodnie z informacją podaną we *Wstępie*, po śmierci Johanna Laurentiusa Bauscha bibliotekę odziedziczyła rodzina Schmidtów, której potomkowie przekazali ją, w XIX w., Miejskiej Bibliotece w Schweinfurcie. Autorzy *Wstępu* zamieścili także krótkie biografie najbardziej